

**Conf. dr. Cristinel Ioja,
Facultatea de Teologie „Ilarion V. Felea”,
Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad**

DOGMĂ ȘI EXPERIENȚĂ ÎN VIAȚA PĂRINȚILOR DE LA SINODUL I ECUMENIC, REFLECTATE ÎN CULTUL BISERICII

Abstract: *The dogma risks becoming distant for people's life, cold and incomprehensible, if it is not based on cult and is not transformed in doxology. In Orthodoxy the cult becomes doxology, and the dogmatic tradition becomes worshipful tradition, doxological, accessible and strongly present within Christians' collective and personal life. This relation, between dogma and cult, dogma and Liturgy avoids the separation between the rational aspect and the liturgical content of dogmas, as within our dogma coexists in harmony both the rational aspect and the mystic one. Although lex orandi does not replace theology, however, the essential aspects of Orthodoxy have been experimented in the ecclesiastical environment by lex orandi, before being structured on concepts. Thus, the Liturgy becomes, above all, the existential crucible of theology, being in fact an embodied theology. The theological reflection was always nourished in East by Church's living tradition, by its Liturgy, which created the environment of a Christian life, where all new teachings which appeared were clarified and all heresies destroyed, precisely by this ecclesiastical life and not by simple words, or by a Christian system separated from Church's experience and finally void of life.*

Keywords: *dogma and cult, dogma and Liturgy, Church's experience, Christian life.*

1. Dogmă și experiență în Biserică

Reflexia teologică s-a fundamentat întotdeauna în Răsărit pe Tradiția vie a Bisericii, pe Liturghia ei. În Ortodoxie dogma nu este separată de spiritualitate și de cult, ci este privită într-o unitate indisolubilă cu spiritualitatea și cultul Bisericii, dogma iradiind implicații ontologi-

ce, personal-comunitare, profunde. Dogma este înțeleasă ca *viață* și nu ca un simplu concept rigid, ermetic și distant-abstract care ar duce la dogmatism, la ideologie. În teologia patristică dogmele nu sunt văzute ca simple concepte intelectuale, ci ca adevăruri de credință întrupate, adevăruri care, în conștiința eclesială a creștinilor, sunt întotdeauna centrate în spiritualitatea și cultul Bisericii. Dacă dogma este separată de cult, ea devine o simplă construcție intelectuală-subiectivă, un element de metafizică prin care gânditorul se raportează reducionista la misterul divin personal, iar dacă cultul este separat de dogmă, devine un ansamblu de rituri supuse formalismului și subiectivismului uman¹.

Legătura interioară dintre dogmă și cult se evidențiază și în pecetea pe care au lăsat-o asupra cultului luptele doctrinare din viața Bisericii, cultul fiind o adevărată forță ilustrativă, pentru credincioșii simpli, a credinței autentice în contrast cu erezia. În textele liturgice este ilustrată în mod repetat receptarea de către Biserică a ereziei lui Arie ca început al tuturor celorlalte erezii hristologice. În cult este prezentată sinteza tuturor ereziilor combătute la sinoadele ecumenice, ca o rememorare a luptelor pe care Biserica le-a purtat secole de-a rândul în afirmarea și mărturisirea credinței ei. Distincția dintre credința sobornicească a Bisericii formulată în dogme și experimentată în cult și spiritualitate și ereziile ca provocări majore la adresa unității și sobornicității Bisericii este categorică. Această delimitare nu se realizează doar la *nivelul conceptelor*, ci implică *persoanele* care au mărturisit fie în chip sobornicesc credința Bisericii fundamentată revelațional, fie în chip eretic și individualist o credință construită mai mult pe bazele filosofiei păgâne și a cultelor orientale de inspirație gnostică. De asemenea, textele liturgice ne arată strânsa relație dintre dogmă-ex-

1. A se vedea Cristinel Ioja, *Rațiune și mistică în teologia ortodoxă*, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, Arad, 2008, p. 29-36; Idem, *The Mystery of the Holy Trinity and the Experience of God in Liturgy. Dogma, Spirituality and Liturgy in Orthodoxy*, în „International Journal of Orthodox Theology”, Erlangen 2:1, 2011, p. 106-116; Aurel D. Grigoraș, *Dogmă și cult privity interconfesional și problema intercomuniunii*, în „Ortodoxia”, XXIX (1977), nr. 3-4, p. 352 ș.u.; M. A. Costa de Beauregard, Dumitru Stăniloae, *Mică dogmatică vorbită. Dialoguri la Cernica*, trad. Maria Cornelia Oros, Editura Deisis, Sibiu, 1995, p. 30.

periență și soteriologie. Dogma implică soteriologia și soteriologia se realizează în cadrele experimentale ale dogmei Bisericii.

„Pe Pir, pe Serghie și pe Onorie, împreună cu Eutihie, pe Dioscor și pe răul Nestorie i-ați surpat și din amândouă prăpăstiile lor ați mântuit turma lui Hristos, măriților; cu îndoită fire, și unul după ipostas, pe Hristos în chip luminat propovăduind, și neamestecat cu singure lucrările arătându-L. Acestuia și închinându-ne, ca unui om și Dumnezeu desăvârșit, împreună cu Tatăl și cu Duhul, acum pe voi vă mărim². Alt text: „Osârduitori păzitori ai așezămintelor apostolești ați fost, Sfinților Părinți, căci, cu dreaptă credință învățând o ființă a Sfintei Treimi a fi, hula lui Arie sobornicește ați surpat; cu care împreună și pe Macedonie, luptătorul împotriva Duhului Sfânt, biruindu-l, ați defăimat pe Nestorie, pe Eutihie și pe Dioscor, pe Savelie și pe Sever cel fără de cap. De amăgirea acelor rugați-vă să ne izbăvim noi, ca viața noastră nespurcată în credință să se păzească³.”

Astfel, pentru Tradiția Răsăritului creștin dogmele nu sunt expresia experiențelor religioase individualiste și exterioare, ci sunt expresia Revelației și a precizării aspectelor ei în cadrul Bisericii, ele stând la temelia vieții creștinului în comuniune cu Dumnezeu și cu semenii, la temelia identității sale eclesiale și a dinamismului său spre Împărăția lui Dumnezeu. Această comuniune pe care noi o adâncim cu Hristos în dogme, fiind strâns relaționată cu spiritualitatea și cu cultul Bisericii, deschide în ființa noastră orizontul nemărginit al sfințeniei ca dar al lui Hristos făcut nouă în Duhul. În dogme Biserica nu definește „conținuturi noi”, ci pe același Hristos pe care l-au prorocit Prorocii și l-au propovăduit Apostolii, pe același Hristos întru Care a culminat Revelația Treimii. Toate aceste aspecte le întâlnim exprimate în gândirea și viața Părinților de la Sinodul I Ecumenic de la Niceea.

În Răsărit, creștinismul este înțeles ca un nou mod de viață, de experiență, iar această viziune își are izvorul ei tocmai în viziunea pe care Răsăritul creștin o are asupra unității dintre dogmă-spiritualita-

2. *Mineiul pe iulie*, Duminica Sfinților Părinți de la Sinodul al IV-lea Ecumenic, Vercernia Mare, la Doamne strigat-am..., stihira 2, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2002, p. 195.

3. *Ibidem*, la Stihavnă, Slavă..., a Părinților, p. 197.

te-cult. Acest nou mod de viață și experiență nu este unul individualist, ci sobornicesc și are rezonanțe nu numai la nivel comunitar, ci și personal. Întruparea modului personal al acestei noi vieți are la bază comuniunea și se desăvârșește în comuniune, având permanent ca și model comuniunea Sfintei Treimi reflectată în viața Bisericii. Unitatea dogmă-spiritualitate-cult își găsește aplicabilitatea maximă în Viețile Sfinților, prin integrarea lor deplină în metabolismul divino-uman al Bisericii. Plecând de la această organicitate dintre dogmă-spiritualitate-cult, dogma nu apare în istoria și viața Bisericii ca un simplu decret rigid și abstract al vreunui sinod ecumenic, ci apare ca un „conținut de viață“, un ferment al Împărăției prin care se exprimă viața unei comunități, iar teologia care interpretează dogma nu poate fi ruptă nici ea de viața pe care dogma o propune în sânul comunității eclesiale. În acest sens, dogmele au legătură cu realitatea, fiind lucruri (πραγματα), nu simple cuvinte⁴. Dogmatistul grec Nikolaos Matsoukas, sintetizând perioada sinoadelor ecumenice, subliniază legătura organică dintre viața creștină și Tradiția creștină în ansamblul ei.

„Din secolul al treilea și, în principal, până în secolul al optulea, cei care s-au ocupat de expunerea învățaturii dogmatice nu au căzut niciodată în cursa schemelor teoretice ale adevărilor dogmatice, nici nu au pus drept bază centrală noțiunea de dogmă în formă teoretică. De altfel, nu au întreprins și nici nu le-a trecut prin minte să scrie un sistem al învățaturii dogmatice al Bisericii Ortodoxe. Drept bază au avut totdeauna conținutul credinței, așa cum era acesta: viu, combativ și întrupat în toate formele vieții eclesiastice. De aceea cultul, arta, canoanele, hotărârile sinodale și oricare altă dimensiune a Tradiției se întâlnesc în mod nese separat în ceea ce trăiau credincioșii drept conținut al credinței ortodoxe. Finisarea teoretică a fost o lucrare care urmărea, într-un mod concis, uzul complet și unitar al învățaturii dogmatice. Aceasta ajută înălțarea și elucidarea modului de viață al credincioșilor, încât pur și simplu să aibă limpezită concepția mediului spiritual în interiorul căruia trăiau și respirau“⁵.

4. Nikos Matsoukas, *Istoria filosofiei bizantine*, trad. pr. prof. dr. Constantin Co-man, Nicușor Deciu, Editura Bizantină, București, 2003, p. 36.

5. Idem, *Teologia dogmatică și simbolică. Expunerea credinței ortodoxe în confruntare cu creștinismul occidental*, trad. Nicușor Deciu, Editura Bizantină, București, p. 17.

Înțeleasă în această perspectivă, dogma în Răsăritul creștin nu poate fi identificată nici cu dogmatismul, nici cu ideologia, nici cu o legiferare exterioară și eventual abuzivă a vreunui sinod ecumenic. Textele liturgice ilustrează strânsa relaționare dintre dogmă, doxologie, experiență în viața și gândirea eclezială a Părinților, precum și modul sobornicesc în care aceștia au viețuit și mărturisit în unitate cu Prorocii și Apostolii.

2. Dogmă și experiență în viața Părinților Sinodului I Ecumenic refectate în cultul Bisericii

Pentru a reliefa relaționarea internă dintre dogmă și experiență în Biserică este îndeajuns să reflectăm duhovnicește și analitic asupra modului în care Biserica ilustrează, în cultul ei, exemplul Părinților de la Sinodul I Ecumenic de la Niceea (325). Încă de la început trebuie subliniat faptul că, atunci când au exprimat „dogma Evangheliei” împotriva ereziei lui Arie, Părinții au gândit și trăit sobornicește, fiind integrați deplin în Tradiția experimentală a Bisericii, în conglăsuire cu Prorocii și Apostolii. Sfântul Atanasie cel Mare precizează episcopului Serapion de Thmuis că cele ce i le-a scris, le-a scris „după credința apostolică predată nouă de Părinți, neadăugând nimic din afară, ci ceea ce am învățat, am pus în scris în acord cu Sfintele Scripturi”⁶. Arienii, cugetând „în afara Scripturilor”, înțeleg „Scripturile de Dumnezeu insuflete după cugetările omenești”⁷. Împotriva unor astfel de interpretări în afara Scripturilor, Sfântul Atanasie insistă, privitor la dogma despre dumnezeirea Fiului, că „acesta este conținutul credinței primit de la Apostoli prin Părinți”⁸. Astfel, afirmarea dumnezeirii Fiului nu este o

6. Sfântul Atanasie cel Mare, *Epistola I către Serapion*, XXXIII, în „Scrieri”, partea a II-a, col. „Părinți și scriitori bisericești”, vol. 16, trad. pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988, p. 65.

7. Idem, *Epistola a II-a către Serapion*, I, în „Scrieri”, partea a II-a, col. „PSB”, vol. 16, p. 67.

8. *Ibidem*, VIII, p. 75. A se vedea și Idem, *Epistola către episcopul Adelfie împotriva arienilor*, VI, în „Scrieri”, partea a II-a, col. „Părinți și scriitori bisericești”, vol. 16, p. 183; Idem, *Epistola I către Serapion*, XXVIII, în „Scrieri”, partea a II-a, col. „Părinți și scriitori bisericești”, vol. 16, p. 58.

„invenție“ a Părinților de la Sinodul I Ecumenic, ci o realitate crezută și mărturisită în Biserică de la începuturile ei.

Sfinții sunt cei care ne tâlcuiesc nouă taina iconomiei lui Dumnezeu care este o taină trinitară și hristologică în același timp, reflectând profund duhovnicește la unitatea Revelației în Hristos. De aceea, dacă Prorocii și Apostolii au fost trimiși să vestească lumii cunoștința de Dumnezeu și sfinții în creștinism au fost trimiși și sunt trimiși în lume să propovăduiască credința adevărată în unitate deplină cu Prorocii și Sfinții Apostoli. Sfinții Apostoli mărturisesc credința în Hristos de-a lungul veacurilor prin gura Sfinților zămislți în Hristos și în Biserica Lui. Hristos grăiește cele privitoare la Sine în Sfinți și învățătura desăvârșită se naște în Sfinți prin Duhul (Evrei 1, 15-21; Efeseni 3, 14-19). Toate cele ale lui Hristos se descoperă Sfinților prin Duhul; de aceea învățătura Bisericii este o învățătură insuflată, prezentă în Sfânta Scriptură și în Tradiția Bisericii, ea exprimând sinergia dintre Dumnezeu și om în decursul istoriei mântuirii. A nu crede că Iisus Hristos este consubstanțial cu Tatăl înseamnă a tăgădui mărturisirea îngerilor și a sfinților care, potrivit Scripturii, așa L-au mărturisit. Sfinții au în inima lor înțelepciunea cea ipostatică a lui Dumnezeu prin care se disociază de înțelepciunea cea falsă a lumii, reușind prin asceză să-și învie mișcările duhului, făcându-l pe acesta „organ dumnezeiesc al teologiei“. Această experiență a lui Dumnezeu în inimă ca centru al persoanei umane, în care mintea coboară, descoperă în inimă prezența lui Dumnezeu și a înțelepciunii Sale. Această experiență face din sfânt nu numai „cinstită armătură a dumnezeieștilor dogme“ și „împreună-locuitor și părtaş și întocmai la obicei cu Apostolii“, ci și teolog al Duhului, cinstit locaș al Duhului, casă a Treimii⁹.

De aceea, Sfinții se ridică împotriva oricăror răstălmăciri ale dogmelor credinței fundamentate pe Revelație și mărturisite în cadrul Tradiției, care este vie și dinamică în Biserică. Unitatea Sfinților în decursul istoriei mântuirii neamului omenesc o dă Hristos ca Cel despre care ei mărturisesc și Cel în care ei viețuiesc și au fost desăvârșiți. Pa-

9. Duminica a II-a a Postului Mare, Utrenie, Cântarea a 4-a și a 5-a, *Triod*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2002, p. 261-262.

triarhii și Prorocii Vechiului Testament sunt sfinți nu prin Lege – Legea nu desăvârșește – ci prin Evanghelie, prin plinitorul Legii și descoperitorul unei viețuiri desăvârșite pe care ei au întrupat-o raportându-se permanent la Taina Întrupării lui Hristos. Apostolii și Sfinții Bisericii au deja acces la starea de sfințenie revelată în Hristos și astfel prin participare la această stare ei își desăvârșesc viața. Dar există o unitate între Vechiul și Noul Testament tocmai datorită unității pe care iubirea lui Hristos o dă Prorocilor și Apostolilor. Sfântul Chiril al Alexandriei, comentând textul de la Ioan 4, 38, arată că Hristos, iubindu-i pe Proroci și pe Apostoli, nu-i lipsește pe Apostoli de osteneala Prorocilor, dar nici nu le dă toată lauda cuvenită în mod unilateral, doar lor, ci unește „oarecum lucrările între ele și, amestecând osteneala unora cu cea a altora, spune că una va fi iubirea Sa și față de unii, și față de alții”¹⁰.

Cu referire la relația dintre dogmă și experiență în viața și gândirea Părinților de la Sinodul I Ecumenic, textele liturgice scot în evidență cel puțin patru caracteristici, care se integrează în cele prezentate anterior: 1) Părinții au fost purtători de Dumnezeu; 2) Părinții au trăit și învățat sobornicește; 3) Părinții au experimentat și mărturisit credința Apostolilor; 4) Părinții sunt modele pentru noi.

2.1. Părinții au fost purtători de Dumnezeu

Părinții au fost teofori și din această statură duhovnicească au mărturisit adâncimea experienței lor cu Dumnezeu. Această experiență cu Dumnezeu le-a înălțat gândul la cugetarea cea după Dumnezeu, ei mărturisind dumnezeirea Fiului întrupat. Textele liturgice afirmă că purtătorii de Dumnezeu, Sfinții Părinți, au mărturisit pe Fiul, Dumnezeu împreună cu Tatăl și cu Duhul. Dar Sfinții Părinți au mărturisit credința Bisericii în sobor, în comuniunea Bisericii, de aceea comunitatea Bisericii aduce laudă modului în care ei au teologhisit și mărturisit.

„Să lăudăm astăzi pe trâmbițele cele tainice ale Duhului pe purtătorii de Dumnezeu Părinți, pe cei ce au cântat în mijlocul Bisericii cân-

10. Sfântul Chiril al Alexandriei *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, II, 5, în „Scrieri”, partea a IV-a, trad. pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2000, p. 233.

tare armonioasă de teologie, pe Treimea cea Una, neschimbată după ființă și după Dumnezeire¹¹.

Doar din acest text – sunt multe altele – dacă îl analizăm din perspectiva relației dintre dogmă și experiență în Biserică, observăm trei aspecte: a) caracterul experimental al dogmei; b) caracterul eclesial al dogmei; c) caracterul doxologic al dogmei. În virtutea faptului că au fost purtători de Dumnezeu, au dobândit și calitatea autentică de *păstori*, fiind insuflați de Duhul pentru a mărturisi adevărul credinței Bisericii. „Soborul cel prea lăudat al Păstorilor adunându-se acum, cu dumnezeiască insuflare teologhisind Treimea cea nezidită¹². Astfel, teologhisirea Treimii în Biserică include cele trei aspecte amintite ale dogmei, întrupate în persoane și în comunitatea Bisericii.

2.2. Părinții au trăit și învățat sobornicește

Dogmele au un caracter sobornicesc, fiind ancorate în universalitatea Revelației Treimii în Iisus Hristos. Și în ceea ce privește exprimarea dogmei de la Niceea, Părinții au fost adunați de Duhul Sfânt de la marginile pământului pentru a mărturisi credința cea dreaptă, adică credința Evangheliei, a Apostolilor și a Părinților de până la ei.¹³ De aceea modul în care Părinții se raportează la exprimarea dogmelor și delimitarea față de erezie este sobornicesc. Textele liturgice accentuează faptul că Părinții *sobornicește* au *zdrobit hulirea lui Arie și tot sobornicește* l-au alungat *din Biserică*. Atitudinea Părinților, „purtători de Dumnezeu“, „bine cinstitori“ și înzestrați cu „bună gândire“, este pusă în contrast cu atitudinea lui Arie – asemănată cu cea a lui Iuda¹⁴ – cu învățătura lui *nelegiuită*¹⁵. Prin mărturisirea lor, Părinții au „împodo-

11. Duminica Sfinților Părinți, Vecernia Mare, Stihirile Sfinților Părinți, Slavă glasul 6, în *Penticostar*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1999, p. 269.

12. Duminica Sfinților Părinți, Utrenie, Canonul Sfinților Părinți, Cântarea a 8-a, în *Penticostar*, p. 283.

13. Duminica Sfinților Părinți, Utrenie, Canonul Sfinților Părinți, Cântarea a 7-a, Slavă, în *Penticostar*, p. 282.

14. Duminica Sfinților Părinți, Vecernia Mare, Stihirile Sfinților Părinți, 3, în *Penticostar*, p. 271.

15. Duminica Sfinților Părinți, Vecernia Mare, Stihoavnă, Slavă a Părinților, glasul 4, în *Penticostar*, p. 271.

bit“ Biserica, Arie, gândind păgânește și fiind separat de gândirea Bisericii, a fost „tăiat de la trupul Bisericii“¹⁶.

Observăm că, în mărturisirea lor, Părinții au mers până la capăt, considerând erezia ca despărțire de trupul sobornicesc al Bisericii. Orice dogmă străină de cugetul Bisericii este străină și de viața Bisericii. Astfel, nu putea exista unitate sau conveniență între dogmele Bisericii ca și viață întrupată și ereziile care nu erau altceva decât distorsionări ale vieții și învățaturii Bisericii și astfel separări de trupul sobornicesc al Bisericii. Mai mult, erezia însemna despărțire de Dumnezeu Însuși.

2.3. Părinții au experimentat și mărturisit credința Apostolilor

Integrată eclesial, viața și gândirea Părinților sunt în relaționare interioară cu Tradiția apostolică. De aceea, textele liturgice îi numesc pe Părinții de la Niceea „păzitori credincioși ai apostoliceștilor predanii“¹⁷, chiar asemănându-i cu Avraam și Ilie Tesviteanul, patriarhii și prorocii Vechiului Testament.¹⁸

Formularea credinței la Sinoade nu s-a făcut împotriva Scripturilor sau având ca pretext faptul că în Scripturi nu ar exista îndeajuns această credință, ci s-a făcut în vederea afirmării acesteia în conformitate cu Scripturile, precum și în vederea interpretării acestora din perspectiva Tradiției. Cei ce citează hotărârile de la Niceea pot să-și amintească prin ele de credința prezentă în Scripturi, de aceeași credință mărturisită de Apostoli și primită de la Iisus Hristos.

„În zadar aleargă, deci, aceștia pretutindeni, răspândind pretextul că au cerut să se adune sinoadele acestea din pricina credinței. E mai îndestulătoare dumnezeiasca Scriptură decât toate. Iar dacă e necesar și un sinod pentru aceasta, să se țină cele ale Părinților. Căci acestea nu

16. Duminica Sfinților Părinți, Utrenie, Canonul Sfinților Părinți, Cântarea I, Slavă; Cântarea a 3-a, Irmosul, în *Penticostar*, p. 275.

17. Duminica Sfinților Părinți, Vecernia Mare, Litie, Slavă a Părinților, glasul 3, în *Penticostar*, p. 270.

18. Duminica Sfinților Părinți, Vecernia Mare, Stihirile Sfinților Părinți, 4, în *Penticostar*, p. 268; Idem, Utrenia, Canonul Sfinților Părinți, Cântarea a 3-a, în *Penticostar*, p. 276.

le-au născocit nici cei ce s-au adunat la Niceea, ci au scris așa de bine despre ea, că cei ce citesc cu sinceritate cele scrise ale acelora pot să-și amintească prin ele credința dreaptă în Hristos aflată în dumnezeieștile Scripturi¹⁹.

Textele liturgice precizează această linie a Tradiției dogmatice care își are sursele în Evanghelie, în scrierile și Tradiția Apostolilor.

„Propovăduirea Apostolilor și dogmele Părinților au întărit Bisericii o singură credință; care purtând haina adevărului, cea țesută din Teologia cea de sus, drept învață și slăvește taina cea mare a dreptei cinstiri de Dumnezeu²⁰.

Alte texte precizează modul în care, atunci când exprimă dogma, Părinții rămân fideli „învățăturilor Apostolilor” și „evangheliceștilor dogme”, fiind insuflați de Duhul Sfânt. De aceea, învățătura lor este „mai presus de fire”, este rodul unei „luminări duhovnicești a Duhului” și nu rodul unui exercițiu intelectual desprins de viața și experiența Bisericii.²¹ Prin urmare, ei „au așternut în scris hotărârea cea de la Dumnezeu învățată” și nu propria construcție intelectualistă, autonomă și individualistă.

Dogmele exprimă Taina lui Hristos prezent și lucrător în Biserică și creație, așa încât cine crede în ceea ce exprimă ele rămâne în comuniune cu Hristos. Ele sunt absolut necesare pentru dobândirea sfințeniei, întrucât se fundamentează pe Revelația divină care are drept scop desăvârșirea sau îndumnezeirea omului și prin el a întregii creații. Comuniunea dintre cel ce crede și Hristos ca Persoană vie și conținut al dogmelor ne ajută să afirmăm faptul că ele nu conțin elemente care constrâng libertatea omului, ci conținutul lor viu dă permanent omului puterea de a se manifesta liber dincolo de patimi și păcat, scoțându-l astfel din starea de stricăciune și moarte. De asemenea, dogmele nu

19. Sfântul Atanasie cel Mare, *Epistola despre Sinoade*, în „Scrieri”, partea a II-a, col. „Părinți și scriitori bisericești”, vol. 16, p. 111-112. A se vedea despre conformitatea Sinodului de la Niceea cu conținutul credinței prezent în Scripturi și idem, *Către Epictet, episcopul Corintului*, I, în „Scrieri”, partea a II-a, col. „Părinți și scriitori bisericești”, vol. 16, p. 168.

20. Duminica Sfinților Părinți, Utrenie, Condac glasul 8 în *Penticostar*, p. 280.

21. Duminica Sfinților Părinți, Utrenie, Stihirile Sfinților Părinți, 1-3, în *Penticostar*, p. 286.

sunt expresia experiențelor religioase individualiste și exterioare, ci sunt expresia Revelației și a precizării aspectelor ei în cadrul Bisericii, ele stând la temelia vieții creștinului în comuniune cu Dumnezeu și cu semenii, la temelia identității sale eclesiale și a dinamismului său spre Împărăția lui Dumnezeu. Această comuniune pe care noi o adâncim cu Hristos în dogme este strâns relaționată cu spiritualitatea și cu cultul Bisericii și deschide în ființa noastră orizontul nemărginit al sfințeniei ca dar al lui Hristos făcut nouă în Duhul. De aceea, am afirmat că în dogme Biserica nu exprimă „conținuturi noi”, ci pe același Hristos pe care l-au prorocit Prorocii și l-au propovăduit Apostolii, pe același Hristos întru Care a culminat Revelația Treimii.

Prin dogme, arată părintele Dumitru Stăniloae, Revelația primește un aspect bisericesc, expresiile sau dogmele Revelației devenind astfel expresiile sau dogmele Bisericii.²² Toți cei care cred în conținutul lor infinit rămân în comuniune de viață nu numai cu Hristos care se explicitează de către Biserică în dogme, ci și cu Sfinții care l-au prorocit și propovăduit pe Hristos în decursul veacurilor. Astfel, dogmele nu sunt doar simple formule, ci sunt „conținuturi de viață” capabile să întrețină și să adâncească comuniunea cu Hristos și cu Sfinții.

Una dintre cele mai vechi scrieri creștine, *Învățătura celor 12 Apostoli* vorbește despre „dogma Evangheliei”²³, iar Sfântul Ignatie Teoforul, ucenic direct al Sfinților Apostoli, îi îndeamnă pe creștinii din timpul său să se sârguiască a fi tari „în dogmele Domnului și ale Apostolilor”²⁴. Sfinții Apostoli luminează cu „dogmele drepte credințe” lumea.²⁵ Este vorba despre aceleași dogme mărturisite de Profeți, Apostoli și care vor fi mărturisite și de Biserică până la sfârșitul veacurilor prin Sfinții viețuitori în ea: dogma trinitară și dogma hristologică. Apostolii sunt văzători de Dumnezeu întrupat, cei ce au făcut experi-

22. Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1978, p. 76.

23. *Învățătura celor 12 Apostoli*, XI, 3, în „Scrierile Părinților Apostolici”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979, p. 30.

24. Sfântul Ignatie Teoforul, *Către Magnezieni*, XIII, 1, în „Scrierile Părinților Apostolici”, p. 168.

25. Cântările Învierii glasul 4, Joi, Utrenie, Sedealna, în *Octoih Mare*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, p. 311.

ența lui Hristos întrupat ca Dumnezeu și Om și de aceea sunt „stâlpi ai Bisericii“ pe care o sprijină cu „dogmele credinței“ care nu sunt altceva decât expresia experienței pe care ei au avut-o cu Hristos ca revelator al Treimii, precum și expresia experienței pe care patriarhii și profeții au avut-o cu Logosul neîntrupat, experiență consemnată în Scripturi, în duh profetic în sensul desăvârșirii ei în Hristos. Apostolii au „teologhisit dogmele Domnului“, adică cele privitoare la Hristos, ei fiind văzători ai Cuvântului întrupat, după cum patriarhii și profeții au fost văzători ai Cuvântului neîntrupat.²⁶

Sfântul Clement Romanul îi îndeamnă pe creștinii din Corint să revină la „îndreptarul cel slăvit și sfânt al Tradiției“²⁷. Despre Sfântul Policarp, care sfârșește ca martir, Sfântul Irineu de Lyon afirmă că „în-vățase mereu aceeași învățătură pe care a primit-o de la Apostoli și păstrând tradiția Bisericii care era și singura adevărată“²⁸.

Bisericile din Asia și toți urmașii lui au mărturisit că Sfântul Policarp al Smirnei a fost „un martor al adevărului“ care a mărturisit permanent contra ereticilor că există numai un singur adevăr, cel propovăduit de Biserică și primit de la Sfinții Apostoli.²⁹ Eusebiu de Cezareea relatează că diaconul Valens, martirizat, avea cunoștințe bogate privitoare la Sfânta Scriptură, el „păstra în inimă atât de strânsă aducerea aminte a textului Scripturii, încât nu avea nevoie să-l mai citească, fiindcă era în stare să reproducă pe dinafară paragrafe întregi din orice carte biblică“³⁰. Despre prețuirea Scripturii, cunoașterea și împlinirea exigențelor ei dă exemplu și episcopul martir Silvan. Sfinții Părinți nu au viețuit și nu au mărturisit contrar Scripturii sau fără Scriptură, ci din Scriptură, având Scriptura ca și mod de viață și carte de căpătâi a vieții și mărturisirii lor. Acest fapt îi aducea în unitate de viață și de

26. Părintele Ioan Romanidis, *Teologia patristică*, trad. Ion Marian Croitoru, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2012, p. 135-136

27. Sfântul Clement Romanul, *Epistola către Corinteni*, I, VII, 2, în „Scrierile Părinților Apostolici“, p. 49.

28. Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească* IV, 14, 4, în „Scrieri“, partea I, col. „Părinți și scriitori bisericești“, vol. 13, trad. pr. prof. Teodor Bodogae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 157.

29. *Ibidem*, IV, 14, 5, p. 157.

30. Eusebiu de Cezareea, *Martirii din Palestina*, XI, 4, în „Scrieri“, partea I, col. „Părinți și scriitori bisericești“, vol. 13, p. 416.

mărturisire cu Prorocii și Apostolii, ca oameni prin care Dumnezeu Și-a exprimat voia Sa în istorie.

„Desigur însă că ai fi putut admira caracterul și viața lui de înaltă filosofie, dar totuși ele nu se apropiau nici pe departe de puterea memoriei lui, căci el scrisese părți întregi din Sfintele Scripturi «nu pe table de piatră», nici pe piei de animale mâncate de viermi ori de timp, ci, cum zice dumnezeiescul Apostol, «pe tablele din adevărata carne a inimii sale», anume în sufletul său luminos și în vederea limpede a cugetului său, în așa fel încât, atunci când voia, îi ieșea de pe buze o adevărată comoară de cuvânt, fie că era vorba de texte din Lege și din proroci, fie de vreun alt pasaj al cărților istorice, din Evanghelii ori din Apostoli. Mărturisesc eu însumi că am rămas cu adevărat năucit când l-am văzut pentru prima oară pe acest om stând în mijlocul mulțimii adunate în biserică și recitând părți întregi din Sfânta Scriptură. Până nu l-am văzut cu ochii și l-am auzit doar grăind, am crezut că cineva citește, cum este obiceiul în adunările noastre, dar când m-am apropiat de el, mi-am dat seama de ceea ce se întâmplă. Toți ceilalți stăteau cu ochii senini în jurul lui, pe când el avea la îndemână numai ochii minții și grația nemeșteșugit, ca un proroc³¹.

2.4. Părinții sunt modele pentru noi

Părinții sunt modele pentru noi în experiența și mărturisirea credinței Bisericii. De aceea în cultul Bisericii întâlnim repetat îndemnul de a deveni „și noi următori dumnezeieștilor lor învățături“, dar în chip doxologic, adică crezând și închinându-ne Treimii celei de o ființă într-o Dumnezeire.³² Erezia rănește sufletul și trupul, iar Părinții au îngădit erezia lui Arie și au dat credincioșilor Crezul.³³ Părinții nu sunt doar cei care ne dau dreptarul credinței, ci și cei care se roagă pentru credincioșii Bisericii pentru a reuși să urmeze acest dreptar, pentru a putea găsi calea spre desăvârșire prin acesta. Ei când au exprimat dogma și au predat învățătura cea dreaptă pentru întărirea credinței

31. *Ibidem*, XIII, 7-8, p. 423.

32. Duminica Sfinților Părinți, Vecernia Mare, Stihovă, Slavă a Părinților, glasul 4, în *Penticostar*, p. 271.

33. Duminica Sfinților Părinți, Utrenie, Luminânda, Slavă a Părinților, în *Penticostar*, p. 285.

comunității Bisericii au fost insuflați de Duhul Sfânt integrându-se în Tradiția Apostolică a credinței Bisericii.

Creștinii primelor comunități îi imitau pe prorocii Vechiului Testament și pe Apostoli care erau modele de sfințenie. Exista și există această conștiință a unității tuturor Sfinților în jurul Tainei lui Hristos sau mai bine zis în interiorul Tainei lui Hristos, pentru care și veacurile au fost făcute. Îndemnul Sfântului Ignatie Teoforul era ca creștinii să stea într-o legătură indisolubilă cu profeții și cu Evanghelia³⁴, iar Învățătura celor 12 Apostoli îi îndemna pe creștini: „Să cercetezi în fiecare zi chipurile sfinților ca să afli odihnă în cuvintele lor”³⁵. Sfântul Clement Romanul îi îndeamnă pe creștini să-i imite pe aceia care au predicat venirea lui Hristos, adică pe Ilie, Elisei, Iezechiel, Avraam, Iov, Moise, David, și care au primit o bună mărturie de la Dumnezeu.³⁶ În același mod, textele liturgice ne îndeamnă ca să-i luăm ca și modele de viață și mărturisire pe Părinții Sinodului I Ecumenic, ei înșiși urmând în viața și mărturisirea lor modelul Apostolilor și Prorocilor.

Această comuniune în sfințenie, acest șir neîntrerupt al sfințeniei care dă unitate și Sfintelor Scripturi ale Vechiului și Noului Testament, este descrisă și de Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Evrei 11, 1-40. După ce amintește de credința sfinților din Vechiul Testament de la Abel până la Proroci și despre suferințele ce le-au îndurat cu toții în mărturisirea credinței lor, Sfântul Pavel arată: „*Și toți aceștia, mărturisindu-și fiind prin credință, n-au primit făgăduința. Pentru că Dumnezeu rânduiuse pentru noi ceva mai bun, ca ei să nu ia fără noi desăvârșirea*” (39-40). Și continuă: „*De aceea și noi, având împrejurul nostru atâta nor de mărturii, să lepădăm orice povară și păcatul ce grabnic ne împresoară și să alergăm cu stăruință în lupta care ne stă înaintea. Cu ochii ațintiți asupra lui Iisus, începătorul și împlinitorul credinței*” (Evrei, 12, 1-2). Astfel, profeții au trăit potrivit învățăturii lui Hristos, de aceea au și fost prigoniți, ei fiind însuflețiți de ha-

34. Sfântul Ignatie Teoforul, *Epistola către smirneni*, VII, 2, în „Scrierile Părinților Apostolici”, p. 184; a se vedea și idem, *Epistola către Filadelfieni*, IV, 1, p. 179, „...să iubim și pe profeți”.

35. *Învățătura celor 12 Apostoli*, IV, 2, în „Scrierile Părinților Apostolici”, p. 27.

36. Sfântul Clement Romanul, *Epistola către Corinteni*, I, XVII, 1-6, XVIII, 1, în „Scrierile Părinților Apostolici”, p. 55-56.

rul Lui.³⁷ Sfântul Ignatie Teoforul subliniază faptul că – plecând de la sfințenia vieții profeților centrată în așteptarea venirii lui Hristos – „nu creștinismul a crezut în iudaism, ci iudaismul în creștinism în care s-a adunat toată limba care a crezut în Dumnezeu”³⁸. Martirii – arată Eusebiu de Cezareea – au dat dovadă „de o harismă apostolică și profetică”³⁹. Sfântul Grigorie Taumaturgul printr-o comuniune în sfințenie și credință cu Sfinții Bisericii dinaintea sa, exprima „prin înfățișarea sa vechiul chip al Bisericii și modelând parcă după o icoană sfântă vechea rânduială a Bisericii în așa măsură încât cei ce au trăit cu el să creadă că au trăit împreună cu părinții de mai bine de acum 200 de ani, care străluceau pe atunci ca niște luceferi”⁴⁰. Sfântul Vasile cel Mare, vorbind despre dimensiunea eshatologică a sfințeniei, precizează că în Împărăție cei ce dobândesc sfințenia și devin sfinți vor vedea pe Dumnezeu față către față „împreună cu îngerii, cu părinții, cu patriarhii, cu profeții, cu apostolii, cu martirii, cu mărturisitorii și cu toți cei care au bineplăcut lui Dumnezeu din veci”⁴¹.

Plecând de la aceste realități, putem afirma unitatea dintre Scriptură și Tradiție în duhul sfințeniei. Unitatea dintre Proroci – Apostoli – Părinții Sfinți facilitează unitatea dintre Scriptură și Tradiție, ambele văzute într-o relație indisolubilă în interiorul Bisericii ca păstrătoare a Revelației. Această unitate dintre Scriptură și Tradiție face pe Sfinții tuturor veacurilor să stea într-o unitate inextricabilă și inconfundabilă între ei: Prorocii, Apostolii, Sfinții, și să fie modele pentru noi și pentru cei care vor urma. În cazul de față, Părinții de la Niceea sunt pentru noi

37. Sfântul Ignatie Teoforul, *Către magnezieni*, VIII, 2, IX, 3, în „Scrierile Părinților Apostolici”, p. 167.

38. *Ibidem*, VIII, 3, p. 168.

39. Eusebiu de Cezareea, *Martirii din Palestina*, XI, 1, h, în „Scrieri” partea I, col. „Părinți și scriitori bisericești”, vol. 13, p. 414.

40. Sfântul Vasile cel Mare, *Epistola 28*, I, în „Scrieri”, partea a III-a, col. „Părinți și scriitori bisericești”, vol. 12, trad. pr. prof. dr. Constantin Cornițescu, pr. prof. dr. Teodor Bodogae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988, p. 166.

41. *Idem*, *Cuvânt despre asceză. Cum se cuvine să se pregătească monahul*, II, în „Scrieri”, partea a II-a, col. „Părinți și scriitori bisericești”, vol. 18, trad. prof. dr. Iorgu D. Ivan, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1989, p. 74.

modele în afirmarea credinței Bisericii, într-o lume în care arianismul a renăscut, revendicându-și sub diferite forme vechile poziții și argumentații. Noi mărturisim dimpreună cu Părinții de la Niceea că Iisus Hristos este Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, nu făcut, Cel de o ființă cu Tatăl.